

Jolanta
CHWASTYK-KOWALCZYK

**Sprawozdanie z konferencji
„Informują i edukują — książka
i prasa polska na obczyźnie
w XXI wieku”
(Gorzów Wlkp., 28–29 listopada
2013)**

*A report from the conference 'They inform and educate
— Polish books and Polish press abroad in the 21st
century', Gorzów Wlkp, 28–29 November 2013*

Dwudniowa konferencja zorganizowana przez Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim wpisuje się w stały cykl spotkań naukowych badaczy zajmujących się szeroko pojętą działalnością wydawniczą, redaktorską, polityczną, kulturalno-społeczną Polaków poza granicami kraju. Od 2009 roku, kiedy to odbyła się konferencja w Odolanowie, corocznie rzesza uczonych z polskich uczelni oraz ośrodków zagranicznych uczestniczy w wymianie intelektualnej naprzemiennie w Poznaniu i Gorzowie Wlkp. Stały komitet naukowy w składzie: prof. dr hab. Andrzej Chodubski, dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk, prof. UJK, prof. dr hab. Kazimierz Dopierała, dr hab. Wiesław Hładkiewicz, prof. UZ, prof. dr hab. Maria Kalczyńska, dr hab. Piotr Kraszewski, prof. UAM, ks. dr hab. Dominik Kubicki, prof. UAM, ks. dr Roman Nir, prof. dr hab. Krzysztof Pietkiewicz, dr hab. Marek Szczerbiński, ks. prof. Edward Walewander zapewnia wysoki poziom merytoryczny zgłaszanych wystąpień. Choć zdarza się, że referaty, szczególnie młodych adeptów nauki, bywają na niższym poziomie. Większość z tych interdyscyplinarnych konferencji polonijnych ma charakter krajowy o zasięgu międzynarodowym, bowiem często około 30% uczestników przyjeżdża z zagranicy. Badacze prezentują takie dziedziny nauki, jak: historia, politologia, socjologia, prasoznawstwo, medioznawstwo, bibliologia, literaturoznawstwo, archiwistyka, filozofia. W to wspólne przedsięwzięcie wpisują się następujące

ośrodki naukowe i inne: Instytut Wschodni Wydziału Historycznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Dziennikarstwa i Informatyki Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Instytut Historii i Archiwistyki Polonijnej w Chicago, Centralne Archiwum Polonii w Orchard Lake, Polskie Towarzystwo Naukowe w Londynie, Stowarzyszenie Naukowe „Polska w Świecie” z Gorzowa Wlkp., Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzowie Wlkp., Polski Uniwersytet na Obczyźnie w Londynie.

Zagadnienia omawiające procesy integracji i asymilacji Polaków na obczyźnie od wieku XIX do czasów nam współczesnych zgrupowano w pięciu sekcjach: *Z dziejów polskiej prasy i książki na obczyźnie*, *Media polonijne wobec współczesnych wyzwań*, *Dzieła i ich twórcy*, *Media w podtrzymywaniu więzi emigrantów z ojczyzną*, *O roli Kościoła katolickiego w utrzymywaniu więzi emigrantów*. Tak się złożyło, że kwestie związane z czasopiśmiennictwem i mediami były obecne w każdej z nich, prezentując rozmaite aspekty ich funkcjonowania. Na 27 wygłoszonych referatów 15 z nich — co stanowi 55 procent — podjęło wątki prasoznawcze, mediów lub nowych mediów.

Po oficjalnym otwarciu spotkania przez dyrektora WiMBP im. Z. Herberta — Edwarda Jaworskiego obrady plenarne rozpoczął prof. dr hab. Oskar Czarnik analizując *Placówkę kulturalną pod siedmioma nazwami. Dorobek Sekcji Wydawniczej Armii Polskiej na Wschodzie oraz 2. Korpusu*. Kolejny etap działalności pokolenia „niezlomnych” ukazał prof. UZ Wiesław Hładkiewicz w referacie pt. *Znaczenie książki w polskim życiu emigracyjnym w latach 1945–1949*.

Dalsza część obrad odbywała się w poszczególnych sekcjach. Prof. Piotr Kraśzewski (UAM) skupił uwagę słuchaczy na czasopiśmiennictwie zaboru pruskiego w Wielkopolsce w XIX wieku. Kilka wystąpień dotyczyło Ameryki Północnej. Mgr Daniel Kiper (KUL) pokusił się o prezentację *Stanu badań nad prasą Polonii amerykańskiej z przełomu XX i XXI wieku*. W dyskusji uczestnicy uznali, że temat ujęty został zbyt skrótowo i nie w pełni oddał istotę spraw z nim związanych. Równie dużo uwag krytycznych za brak użycia właściwych metod badawczych zebrał mgr Radosław Święs (Uniwersytet Opolski), referent tematu zatytułowanego *Krótką historią „Polskiego Dnia”*, ukazującego się w Stanach Zjednoczonych. Z kolei w imponujący erudycyjny sposób ks. dr Roman Nir, reprezentujący Instytut Historii i Archiwistyki Polonijnej w Chicago oraz Centralne Archiwum Polonii w Orchard Lake wydobyl z zapomnienia postać *Artura L. Waldo, promotora prasy i książki polskiej w Ameryce*. Nadmienić należy, że ostatni, podwójny numer 5–6 „Przeglądu Polsko-Polonijnego” z 2014 r. został dedykowany 75. rocznicy urodzin, 50-leciu kapłaństwa i 40-leciu pracy naukowej tego badacza, doceniając jego znaczącą rolę w zabezpieczeniu polskiego dziedzictwa kulturowego w USA oraz w badaniach dziejów naszej ojczyzny i rodaków.

Najszerzej, wielowątkowo przedstawiony był dorobek prasowy z krajów europejskich: Wielkiej Brytanii, Holandii i Szwajcarii. Prof. Andrzej Chodubski (Uni-

wersytet Gdański) w barwny, niezwykle interesujący sposób omówił migrację jako wartość kulturową na przykładzie *Czasopiśmiennictwa polonijnego w Holandii*. Problem szczegółowy wyłonili Wiesław Kukla i Marian Miszczuk, przedstawiając pismo „BIN” jako źródło informacji na temat dziejów ZHP poza granicami Kraju. Powojenne inicjatywy wydawnicze tytułów prasowych polskiej emigracji w Wielkiej Brytanii i Szwajcarii omówiły dwie uczestniczki seminarium doktoranckiego w PUNO w Londynie. Pierwsza z nich mgr Magdalena Górka zaprezentowała zawartość jednego z czasopism wydawanych przez Polską Macierz Szkolną w Londynie dla młodszych dzieci — „Dziatwa”, redagowanego przez Aleksandrę Podhorodecką; druga — mgr Żaneta Steffek — historię powstania, autorów, artykuły oraz informacje pomieszczone w kwartalniku informacyjnym „Universitas”, redagowanym przez prof. Andrzeja Żakiego, wydawanym przez Towarzystwo Przyjaciół PUNO w Zurychu. Ich opiekun naukowy dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk, prof. UJK zanalizowała *Międzykulturowe pozaredakcyjne eventy integracyjne londyńskiego „Nowego Czasu”*. Niestety uczestnicy spotkania nie mieli okazji wysłuchać zgłoszonego wystąpienia prof. dr. hab. Adama Sudoła (UKW Bydgoszcz), który miał przedstawić *Rolę prasy i książki polskiej w utrzymywaniu więzi emigrantów z pierwotną Ojczyzną na przykładzie publikacji Zbigniewa Mieczkowskiego z Londynu*. Wątek podtrzymania więzi z ojczystą kulturą poprzez popularyzację przedstawień teatralnych, recenzji książek, fragmentów drukowanej prozy i poezji na łamach „Orła Białego” w czasie II wojny światowej przedstawiła mgr Magdalena Domińczyk (UJK Kielce).

W mroczny klimat stanu wojennego w PRL wprowadziła słuchaczy mgr Mirela Mazurkiewicz (Uniwersytet Opolski), odnosząc się do audycji Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa w tym okresie. Z obrad wypadł referat dr Magdaleny Biedrzyńskiej-Sudoł (UKW Bydgoszcz) pt. *Rola nowych mediów w podtrzymywaniu tożsamości narodowej polskich migrantów w Wielkiej Brytanii i Irlandii* oraz dr. Eugeniusza Januły zatytułowany *Prasa i książka polska w Czechach i na Słowacji*.

Filozof ks. dr hab. Dominik Kubicki, prof. UAM podjął zagadnienia *Mediów w funkcji intensyfikowania przekazów treści pedagogiki narodowej i moderowania więzi społecznej*. Nasz gospodarz dr Krzysztof Wasilewski (WiMBP Gorzów Wlkp.) omówił *Rolę prasy lokalnej w podtrzymywaniu więzi emigrantów z „małą ojczyzną”*.

Odrębnym zaistniałym obszarem geograficznym był Wschód. Mgr Kamila Zacharuk (UW) ukazała *Rolę Radia Lwów w kreowaniu tożsamości Polaków na Ukrainie*. Z powodu nieobecności mgr Iwony Boruszkowskiej (UJ Kraków) nie przyjrzelśmy się *Historii „Kuriera Galicyjskiego” — od organu prasowego Kresowian do nowomediowej strategii budowania tożsamości Polonii na Ukrainie*. Dr Anna Chudzińska-Parkosadze przybliżyła *Publikacje Związku Kulturalno-Oświatowego „Polonia” w Gruzji na progu XXI wieku*.

To spotkanie naukowe pokazało pewne niepokojące tendencje. Część młodych badaczy z różnych polskich ośrodków akademickich, poszerzających swoje naukowe penetracje o nowe pola badawcze w zakresie prasoznawstwa nie jest do tego należycie przygotowana metodologicznie. I zastanawiający jest fakt, że trudno ich przekonać, iż donikąd prowadzi droga „na skróty”, bez zastosowania odpowiednich, sprawdzonych metod i technik badawczych. Wykazały to także dyskusje w kuluarach konferencji. Zaletą tych spotkań naukowych jest niewątpliwie wymiana doświadczeń, krytycznych uwag i spostrzeżeń. Pogłębianie wiedzy na temat emigracyjnego piśmiennictwa napotyka na wiele pułapek i trudności, związanych choćby z niemożnością dotarcia do kompletów roczników tytułów czy redakcyjnych materiałów archiwalnych. Przykładowo w Wielkiej Brytanii i Irlandii przedstawiciele pokolenia „niezłomnych” nadal są nieufni wobec badaczy z Kraju. Znaczącą barierę stanowią także niewystarczające środki finansowe na prowadzenie kwerend archiwalnych i bibliotecznych za granicą.

Te pesymistyczne refleksje w trakcie konferencji były rozpraszone bardzo przyjazną atmosferą pracy twórczej stworzoną przez Organizatorów, a także wielką dbałością o towarzyskie i kulinarne aspekty naszego pobytu na Ziemiach Odzyskanych.